

Tractatio dissertatio inauguralis medico-physica, de singulari mercurii dulcis usu in desperatis quibusdam morbis ... / [Johann Havighorst].

Contributors

Havighorst, Johann, 1702-
Alberti, Michael, 1682-1757.
Universität Halle-Wittenberg.

Publication/Creation

Halae Magdeburgicae : Typis Joh. Christiani Hendelii, 1745.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/rta45xfs>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

TRACTATIO MEDICO - PRACTICA,
DE
SINGULARI MERCURII
DULCIS USU
IN
DESPERATIS QUIBUSDAM MORBIS,

QUAM
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
P R Æ S I D E
DN. D. MICHAELE ALBERTI,

POTENTISSIMI REGIS BORUSSIÆ CONSILIARIO AULICO,
MEDICINÆ ET PHILOSOPHIÆ NATURALIS PROFESSORE PUBL. ORDINARIO,
FACULTATIS MEDICÆ DECANO SPECTATISSIMO,

P R O L I C E N T I A

ANNO MDCCXXIV. D. SEPT.

Publicæ Ventilationis subjiçiet

A U C T O R
JOHANNES HAVIGHORST,
RHENA · WESTPHALUS.

*Author's Book
3/1/17*

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
Typis JOH. CHRISTIANI HENDELII, Acad. Typogr. 1745.

PRÆFATIO.

Supenda mercurii ^{usus mercurii medicus} natura omnium oculos in se convertit, eademque, ut credibile est, primum chymiatros desiderio inflammavit experiundi, *quali vi* aut per se hominem adgrederetur, aut aliis formis indutus ad *medendum* ægris corporibus valeret.

Paullatim igitur periclitando, ut primum ARABES mercurii usum in ulceribus efficacem esse cognoverunt, præeunte postmodum inprimis ^{1) repertus ab Arabibus} THEOPHRASTO PARACELSO complures nostro sub cælo facti sunt alacriores, ad mercurium ^{2) propagatus a Paracelso.} crebris variarum operationum tentaminibus subiiciendum, & quæ inde oriebantur producta ægrotantibus subinde applicanda.

Et si autem hi mentem Helvetii hujus ^{3) ex cultus ab hujus sectis.} æsignani multis ænigmatibus involutam extricare & jactatorum ab eo arcanorum notitiam consequi raro, aut nunquam potuerint; acri tamen conten-

tione non mediocres nec spernendos in hoc studio *progressus fecisse*, & permulta ante hac incognita, frementibus licet GALENICIS, *in lucem protulisse*, ipsumque potentissimum e mercurio venenum in salutare medicamen *transformasse* apparet.

*Vnde varia
mercurii
preparata
inter quæ*

Progrediente ætate & solerti artificum diligentia, sensim hinc manavit tanta generosiorum *mercurialium remediorum multitudo*, ut hodie pharmacia chymica admirando hoc naturæ fœtu velut præcipuo quodam columine subniti quibusdam videatur.

*multa inter-
ne incuta*

Nec facile quisquam inficiabitur, non pauca beneficio solutionis, præcipitationis aut sublimationis aliis ex rebus cum mercurio componi, quibus in diversis morbis seu læsionibus ad sanitatem redintegrandam optato cum fructu medici utuntur; quamquam simul fatendum est, multorum, quæ prostant, mercurialium effectuum infra spem subsistere, quædam etiam non solum nimis laudibus onerari, quas provida recentiorum experientia non agnoscit; verum quoque alia (ut *mercurium præcipitatum rubrum*, *turpetum minerale* &c.) intus data, infidam vim edere & periculosis identidem incommodis ægrum adfligere, alia ut *mercurium sublimatum*, quem *Consultissimus PRÆSES temerarium* chirurgorum imperitorum *remedium* vocat (a) pestem & exitium moliri.

*pauca pro-
bata*

Quapropter ad internum præcipue usum *delectum*

(a) In succincta sua materia medica Sect. III. pag. 481.

Etum mitiorum mercurialium, quorum salubritatem quotidiana praxis evincit, habendum esse, cum aliis circumspectis Medicis sentio.

Atque inter hæc fere virtutibus suis eminent, *uti præcipue* vel saltem notissima satisque frequentibus experimentis probata sunt *cinnabaris* & *mercurius dulcis*, utraque ad præscriptum optimorum Chymicorum exacte confecta.

Sic *illa* quidem egregium nobis sedativum præbet in effera motuum intensione, spasmis, variisque doloribus & congestionibus præstans, omnibusque opiatís fere tutius & conuenientius (*b*).

Mercurius dulcis vero, exigua doseos mole, sapore non ingrato, effectu satis placido & polychresto adeo se commendat hodiernis Chymiátris, ut ad expugnandas varias ægritudines frequentissime in subsidium advocetur.

De *cujus usu* dum in præsentiarum *dissevere* in *e* *cujus usu* animum induxi, equidem non ignoro vires illius *occafio hujus* jam ab aliis late prædicatas & publicæ luci expofitæ *thematís*.
 tas fuisse; sed tamen, cum duce experientiffimo viro Dn. D. JUNCKERO, *Præceptore* meo ætatem colendo *fingularis* mihi *methodus* mercurii dulcis adhibendi innotuerit, quam & efficaciffimam in rebellibus quibusdam malis superandis expertus sum, & nusquam alibi pro dignitate planius evolutam

A 3

(*b*) vid. Dn. D. PRÆSES l. c. p. 484. Excell. HOFFMANNUS in disp. de mercurio & medicament. select. mercurial. Thef. XVI. p. 27.

lutam exstare memini; non præreptam sed datam mihi esse occasionem putavi, hanc materiam sub finem studiorum meorum academicorum cum Præcticis communicandi. Sicut ergo id potissimum erit speciminis hujus argumentum, ita DEUM T. O. M. supplicibus votis venerabundus invoco, ut primos hosce conatus gratia sua secundare, eosdemque ad nominis sui gloriam hominumque salutem dirigere clementissime dignetur.

C A P U T I.

DE

USU MERCURII DULCIS
VULGARI.

§. I.

*Omissæ præ-
parationis
rationes.*

Non dubito fore plerosque, qui (uti in fusiori-
bus dissertationibus fieri solet) explicationem
principiorum tant mercurii sublimati, quam mer-
curii currentis, ex quibus hoc concretum con-
flatur, hic desiderabunt, nec contenti erunt, u-
bi dulcis illius mercurii *præparationem* multis exquisitis
cautionibus circumscribendam a me prorsus neglectam
esse intuentur. At hi dum ne graventur auscultare
paullulum *rationes* quæ me ad id agendum potissimum
impulerunt, facile, ut credo, mecum in gratiam redi-
bunt. Uti enim jam in præloquio monui, statutum
mihi est hoc sollempni specimine mercurii dulcis seu dra-
conis,

conis, ut quidam vocant, mitigati usum tum satis cognitum & in vulgus editum, tum præcipue singularem, prout peculiari methodo datus ad felicissimam desperationum quorundam morborum curationem nobis inferviit, describere. In quo dum satis amplam differendi materiam mihi nactus videor, superfluum & a proposito meo sejunctum foret, principia & præparationem ab aliis traditam hic repetere, præsertim cum hodiernorum chymicorum solertia modum elaborandi tam clare & provide publicis in scriptis docuerit, ut nihil addi possit luculentius.

§. II.

Primum igitur vulgarem mercurii dulcis usum bre- *Objeſtio de*
vi præluſione explicaturus, antequam ultra progrediar, *viru hujus*
paucis occurrendum puto eorum *objectionibus*, qui non *Mercurii.*
tantum debitis ei laudibus detrahunt, sed e pharmaco-
rum classe ipsum plane relegandum arbitrantur; caussa-
ti, *virus* illius non domitum sed levibus solum involucris
occultatum esse; mercurium sublimatum scilicet larva
solum curentis indui, ceterum his aliisque artificiis neu-
tiquam coerceri, quin ferali vehementia in viscera nostra
sævire possit; immo etiam licet mercurius dulcis insipi-
dus ac omnis fere acrimoniæ expers sit, tamen eum, si-
mulatque in humores nostros sese insinuet, a particulis
horum acidis, salinis, ponticis *exacui* & infestissimam ar-
rodentem qualitatem recuperare.

§. III.

Speciosus fateor hic color & speculatio est, quæ *Responsio ad*
multos ab usu hujus remedii deterruit. Neque *a priori obj. 1.*
evidentes & invictæ rationes suppetunt, cur mercurii ^{1) a priori}
vivi *difficilis*

vivi satis larga additio validissimum venenum in salutarem medicinam convertat, nisi quod generatim acidum salis communis concentratum, quod mercurio sublimato abundantius inhæret, a vivo adjecto & interposito saturari, adeoque vim ejus septicam, quem cum paucioribus mercurii moleculis subtiliter solutis ediderat, infringi dicere possimus.

§. IV.

2) a sapore
& effectu ex-
terno.

Sed profecto cum mercurium sublimatum album gustatu asperrimum esse & præsentissimam vim suam terribili rosione partes corporis adgrediendi ac destruendi exercere, contra mercurium dulcem *insipidum* existere, & in ipsa solutione continui e.g. ulceribus venereis impuritates *segnius consumere* & emendare, ac de reliquo extus detergentis qualitatibus participem esse novimus; tum ex eo jam probabiliter colligi potest, internum illius usum non tantum periculi creare, quantum chymicæ hostes, aut alii præconceptis opinionibus imbuti fingunt potius, quam justis de causis reformidant.

§. V.

3) Ab experi-
entia recen-
tiorum.

Quid autem opus est his immorari? cum *recentiores* iidemque felicissimi Practici hæc omnia jam extra ambiguitatis aleam posuerint & mercurii dulcis efficaciam non modo *tutissimam* sed & in permultis affectibus internis leniendis, aut debellandis *saluberrimam*, infinitis propemodum exemplis comprobarint. Ex quo fit, ut qui hodie ipsum suspitione veneni onerare adhuc sustinet, plurimis se deridendum præbeat.

§. VI.

Resp. ad obj. 2

His itaque facile quis acquiescere potest, nisi forte suspi-

suspicietur mercurium dulcem a cacochymicis humoribus denuo *exacui* & graviter nocendi vim recuperare. At sane æque hæc objectio tanti valet, ut scrupulos nobis injicere, usumque mercurii dulcis suspectum reddere possit. Nam & *a priori* nusquam salia in tanta ubertate ^{1) a priori} apparent, quæ magnam habeant potestatem mercurii in spicula feralia exasperandi, & si aliquando præsto essent in corpore nostro, tamen haud ita prompte se mercurio adjungerent. *A posteriori* vero experientia idem meri- ^{2) posteriori} diana luce clarius demonstrat, plurimosque in nullum incommodum, ne dicam gravius a veneno metuendum periculum incucurrisse testatur. Quapropter etiam alii hic nodum in scirpo quæri & nimiam plerumque formidinem inani quodam prætextu tegijudicant. Quamvis de cetero ad qualemcunque molestiam prævertendam consultum sit præcipue in illis, quos largiori acido primarum regionum aut acribus humorum corruptelis obnoxios videmus, mercurii dulcis usum commodo quodam absorbente comitari.

§. VII.

Sed jam oblocuturos prævideo, tristia passim etiam *exempla in documenta* exstare, quæ *noxium & lethiferum effectum, contrarium* quem mercurius dulcis vel potius compositio pro eo venditata interdum *edidisse* legitur, aperuerunt, adeoque conceptam de venenata ejus indole opinionem confirmasse videntur.

§. VIII.

Neque negamus hoc factum esse; quod si autem *nihil propaullo diligentius in tragicorum ejusmodi eventuum caus-* ^{*bant*} *fas* inquirere liberat, patebit longe aliter, ac quidam inter-

pretati sunt, ferem habuisse, & vel præscribentium *errorem* vel *incuriam* & inscitiam famulorum, qui in officinis pharmaceuticis talem mercurium oscitanter elaborarant, vel utentium *imprudenziam* aut *deploratam constitutionem* &c. jure arguendam fuisse. Quod ut paucis declarem notissimum est referente B. WEDELIO (c), in dispensatorio Augustano pluribus annis sub titulo mercurii dulcis parandi usitatam fuisse proportionem mercurii sublimati unc. VIII. ad mercurii vivi unc. VI. ex qua si perfunctorio labore mercurius dulcis conficiatur, infidos & funestos nonnunquam effectus prodiisse non est mirandum. Sic alibi aliæ cautiones, in præparatione necessariae, neglectæ sunt; alibi in *doseos mole* error commissus, uti observatio constat (d) de viro, qui unciam semis mercurii dulcis bene præparati assumsit, & intra XXIV. horas diem obiit supremum; alibi acriorum rerum *admixtione*, aut non satis perpensis ægri ætate viribus morbi tempore aliisque circumstantiis, a recta medendi methodo aberratum est, uti luctuosa talium peccatorum exempla excell. viri WEDELIUS, STAHLIUS & HOFFMANNUS publicarunt (e).

§. IX.

Opus tamen
est circum-
spectione.

Injurii ergo in mercurium dulcem sunt, qui culpam noxarum ex aliis causis orientium ipsi temere impingunt, indeque veneni stigma inurere conantur. Quod si enim
rem

(c) vid. disp. de mercurio dulci.

(d) in M. N. C.

(e) vid. Excell. HOFFMANNI Medic. consultat. Tom. I. Dec. V. cas. IIX. conf. Excell. STAHLII disp. de officio medic. circa casus chirurg. §. XLV. p. 40.

rem recta nobiscum reputemus, nihil est, quod justum cuiquam timorem possit incutere, dummodo quis de legitima ejus præparatione certissimus sit, eaque omnia præcepta, quæ sicut in aliorum medicamentorum, ita & in hujus præsidii usu tenenda sunt, probe exerceat & in ægrotantium salutem convertere norit.

§. X.

Absterfis breviter maculis, quas nimium scrupulosi *Effectus mer-*
mercurio dulci aspergere tentarunt, & innocentia ejus *curii dulcis*
vindicata, nunc eo majore fiducia pergere licebit ad *effe-* *generalis in-*
ctus illius tam *generales*, quam speciales plerisque meden- *ternus*
tium agnitos paucis, ut instituti ratio exigit, delibandos.
Agit autem ille evidentius in lympham & serum mucii- *1) colliquans*
dum, depravatum, idque attenuat *colliquat*, & si congru-
ente dosi propinetur, per intestina efficaciter educit; eo
quidem utilior, magisque recipiendus, quo minus facile
molesta adstrictionis alvinæ incommoda, quæ ab aliis
præcipue resinosis catharticis sæpissime remanent, post-
modum relinquit. Quapropter inter *pblegmagoga* prin- *2) cathartici-*
cipem ferme locum sibi deposcit; atque a nostræ ætatis *cus*
medicis ad formulas purgantes & laxantes frequentissime
expetitur. Porro cum viscidam dictorum humorum spis- *3) aperiens*
situdinem corrigit, tum etiam idoneus censetur ad pro-
gnatas inde glandularum aliorumque tubulorum obstru-
ctiones *resequandas*.

§. XI.

Inprimis vero *anthelminticam* illius virtutem præti- *4) anthel-*
ci non immerito celebrant. Etsi enim omnia mercuria- *minticus*
lia vermibus perniciem & interuersionem minentur; ta-
men cum mercurius dulcis eosdem non solum tuto ex-

stinguat, sed e finibus corporis simul proscribere soleat, credo non falli, qui quandam ei prærogativam tribuendam esse contendunt. Et sane si cuiquam præsidio tantum sit fidendum, ut hospites tales molestos, qui subinde contumacissimi sunt & ad mortem usque ægros divexant atque exhaustiunt, ejicere queat; certe in hoc potissimum mercurio spem auxilii collocari posse existimaverim, memor eorum, quæ passim de hujusmodi optato usu practici litteris (f) mandarunt: aliique fide dignissimi impertire mihi voluerunt. (g)

§. XII.

3) salivato-
rius,

externus.

Denique etiam, si repetitis dosibus per aliquot dies præbeatur, hodie inclaruit hujus mercurii vis *salivationem* ciendi, quæ utique ex sententia & prospere succedit, si debitis cautionum terminis circumcludatur. *Externe* tandem mercurius dulcis abstergentem, mundificantem & efficacius colliquantem edit effectum, uti hæc pariter ac superiora jam specialius sed tamen succincte explicabimus.

§. XIII.

Effectus spe-
cialis inter-
nus

Itaque in illorum morborum censu, quibus levandis aut devincendis mercurii dulcis usus destinatur, præcipue

(f) vid. WEDEL. dissert. de merc. dulc. p. 31.

(g) Quo loco reminiscor casus a Dn. D. PRÆSIDE communicati, cui aliquando contigit, ut puella atrocissimis & quasi dæmoniacis convulsionibus vexata, cum mercurio dulci non modo a stupenda vermium congerie, sed & ab eodem miserrimo morbo leberata fuerit. Pariter etiam a quodam celeb. Practico mihi relatum est, se duabus virginibus per frequentum usum mercurii dulcis ultra 500. vermes expulisse; omnem medicationem antea frustratos.

pue se nobis offerunt, mala ex muco primas vias aggra-^{1) polychre-}
vante nata ut nausea, cardialgia frigida, colica pituitosa,^{flus}
item tussis catarrhalis asthma humidum, cachexia mucida,
scabies, atrophia, in quibus attenuatione & correctione &
evacuazione materiae spissioris viam optime munit ad per-
fectam medelam, atque in his tantum non omnibus aliis
palmam dubiam reddit. Neque quicquam est, quod du-^{etiam in in-}
bitare nos sinat, quin ipsis *infantibus* ejusmodi malorum ^{fantibus}
genere afflictis usus mercurii dulcis singulare levamen vel
auxilium polliceatur. Et si enim quidam inde incommo-
da præmetuant, tamen e perpetuis documentis constat,
hoc remedium, dummodo non plane teneris detur, in im-
purity intestinorum pituitosa, atrophia infantum & tu-
tissimum existere, & raro spem felicioris eventus frustra-
ri (b). Accedit quod verminosam colluviem extermi-
net, tales morbos frequenter sustentantem, & subinde ad
horridas motuum exacerbationes & convulsiones ansam
præbentem, ut antea monitum. Præterea resolvendi^{2) in scirrhis}
scopo non inepte pertinacibus *scirrhis*, quos frustra sæpe
aliis tentaminibus oppugnamus, nunquam opponitur;
nec deserit medentem in *scabie repulsa*, si quidem ipsum^{3) in scabie}
mature porrigendi faveat occasio: Denique specificè quasi ^{repulsa}
emendare valet *corruptelas venereas*, adeoque in gonor-^{4) in malis}
rhœa, fluore albo, lue Gallica &c. non minimum spondere ^{venereis}
emolumentum ab omnibus fere practicis confirmatur.
Incongruens autem & *suspectus* ejus usus est ad *bypochondriacorum* sanguinem in statum magis fluidum revocan-^{suspectus in}
dum & *scorbuticam* labem corrigendam; nam complures ^{m. hypoch.}
& *scorbuto*

B 3

inde

(b) conf. STAHL. Diff. de affect. infant. cap. 4. p. 33.

inde acriora mala pullulare experti sunt, (i) ipsumque propterea in his morbis rejiciendum esse censuerunt. (k)

§. XIV.

*Externus in
serpiginosis
ad fucum in-
fidus*

Extrinfecus abstergentem & emundantem efficaciam edit in sordibus *serpiginosis*, herpete &c. quamvis non adeo crebro adhibeatur; itemque ad usum *cosmeticum* vulgo traducitur. Verum hic tamen ETMULLERUM audiendum esse arbitror, qui a frequenti mercurialium illitu, ubi primo faciem nitidiorem reddidit, defluvium capillorum, dentium nigrorem ac vacillationem, cutem scabram majorem sceditatem denique (velut pulcherrimum vanitatis præmium) reportari observat. Tandem etiam eum ad *ulcerum venereorum* curationem in subsidium advocari novimus, præcipue si hæc partes teneriores aut aliis de causis validiorum usum prohibentes e. g. fauces obsideant. Cum autem alibi in sordibus lentis, & excrecente materia fungosa absumendis, segniores sese gerere mercurius dulcis deprehendatur; tum si in locum ejus præcipitatum rubrum dextre substituere sciamus, spes est nos citius ad scopum restaurandæ læsionis esse perventuros (l).

§. XV.

*modus adhi-
bendi*

De modo adhibendi plura hic (m) attexere non libet, ne præstitutos limites egrediamur. Illud haud plane abs re erit movere mercurium dulcem plerumque satis magna

(i) conf. Dn. D. JUNCK. Tab. medic. Tab. XXXVI. p. 325. No. 16. it. Tab. XCI. p. 748.

(k) conf. Dn. D. PRÆS. prax. cap. LXI. §. 5. No. 4.

(l) conf. D. D. JUNCKER. chirurg. Tab. XXXIX. p. 268. No. 2. it. DORINGIUS in epist. ad FABRIT.

(m) de dosi vid. cap. seq.

gna dosi imprimis cum aliis laxantibus in *pilularum* formam *in pilulis* redactis præscribi, vulgoque metui, ne, si in *pulveris* forma detur, fauces arrodant, aliudve gravius detrimentum importet; quamquam nihil periculi subesse, dummodo *& in pulvere* probe comminutus & cum absorbente quodam & pulvere jalappæ mistus præbeatur, quotidiana nos abunde doceant experimenta.

C A P U T II.

DE

USU MERCURII DULCIS
SINGULARI.

§. I.

HActenus usum mercurii dulcis vulgarem ea, quæ *Authores* proposito meo consentanea est, brevitate comple-*præmittun-*
xus, & jam methodum illius singularem, prout dis-*tur mercuri-*
sertationis titulus designat, fusius expositurus, non alie-*um dulcem*
num esse duco, antequam ad rem ipsam me accingam, *propinantes!*
quid alii celeberrimi Practici de mercurii dulcis adhiben-
di ratione ad methodum nostram longius aut propius ac-
cedente senserint & publicis passim monumentis prodide-
rint, paucis aperire. Etsi enim neminem adhuc mihi re-
sciscere licuerit, qui methodum nostram singularem pu-
blice explanaverit; tamen indicia, quæ viam ei patefacere
quodammodo queant, constare & ex aliis auctoribus de-
promi posse, minime negabo.

§. II.

Ex his igitur, qui draconem hunc mitigatum leni *1) in larga*
ptyalismo movendo consecrarunt alii *largiusculam dosin dosi uti,*
sumen-

- a) *Helwichius.* fumendam esse præcoperunt ut HELWICHIVS (n) qui eum ad scrupul. V. binis exemplis adhibuit, in alio subiecto ultra gr. LXXII. non ascendit & salivatio per 14. dies duravit. NENTERUS (o) exhibuit mercurium dulcem prima vice ad gr. XV. secunda scrup. I. tertia drachm. semis usque ad drachm. I. donec salivatio oriatur. B. WEDELIVS (p) non facile ultra scrup. I. ascendere se memorat.

§. III.

- 2) *in parca
dosi uti.*
d) *Weisbachius.*

Alii *pauciora* tantum grana præscribi necesse arbitrati propiorem nostræ methodum elegerunt. Inter quos in præsentiarum mihi succurrit WEISBACHIVS (q) qui mercurium dulcem a granis 6-8. per triduum & post aliquot dies alternis diebus eandem dosin per 3 dies iterum commendare solet.

§. IV.

- e) *Trumphius.*

Porro non prætereunda est I. G. TRUMPHII *Lipsiensis* olim *Med. Licent.* (r) methodus mercurii dulcis adhibendi ad nostram proxime accedens; verba ejus digna sunt ut heic excerpantur. *Mercurius dulcis utilem hic (nempe scopo salivandi) præstat operam, licet multi sint, qui salivationem ab hoc non semper excitari; sed solummodo sanguinem purificari contendunt. Observavimus tamen in scabioso excitatam esse lenem salivationem, exhibito ad gr. jv.*

§. V.

- (n) in Eph. N. C. Dec. III. Ann. 7. & 8. obs. 7.
(o) in med. pract. Tom. I. Tab. IV. de methodo medendi p. 28.
(p) in dissert. de mercur. dulci cap. III. §. V. p. 32.
(q) in der gründlichen Eur aller Krankheiten Classe III. cap. VI. p. 334.
(r) in disp. de salivatione mercuriali p. 9.

§. V.

Inprimis autem hic mihi nominandus est vir summus *f) Stablius.* atque ad restaurandam inque clariori luce ponendam medicinam natus STAHLIUS, qui & primus hanc medendi rationem invenit, ut postea ostendemus & parciolem vulgari dosin mercurii dulcis jam in dissertationibus editis calculo suo adprobavit (*s*). Legimus ibidem vulgata mercurialia dissuaderi ac deinde mercurius dulcis usum his verbis proponi: *contentur, inquit, potest esse medicus, legitimo mercurio dulci, quamvis nullum splendorum exhibente, dummodo etiam nullum usquam saporis vestigium offerente. Cujus moderatissimæ doses ad 5-6. grana in corpus decenter prædispositum exhibitæ, continuatione aliquot dierum rectissime satisfaciunt proposito scopo; dum salivationem leniter suscitant & ad progressum etiam sufficientem deducunt, tanto magis si per dies eo plures quotidianus illorum usus continuetur, immo, pro vere perita æstimatione circumstantiarum in potiente, procedente jam recto fluxu, plane ad unum aut alterum granum augeatur, fluxus denique totus ito sibi relinquatur, ut donec sponte cesset, nullum artificiale obstaculum aut quæcunque remora ipsi objiciatur.*

§. VI.

Denique *Consultissimus D. PRÆSES Promotor meus g) Præses.* ætatem suscipiendus ea quoque, quæ sibi de mercurio dulci in praxi observata sunt, pro sua in me benevolentia communicavit. Sæpius nempe quatuor ad sex ejusdem grana cum absorbente mixta & oblata, ut vocant, involuta, scopo leniter salivatorio, optabili cum eventu dedit

C

in

(*s*) vid. dissert. de officio medici erga casus chirurgic. §. XLIV.

in tumoribus glandularum circa collum exsurgentibus, præcipue illis, qui retropulsæ imprudenter scabiei suam debebant originem; nec non in fœtidis manantibus ulceribus, proinde etiam in malignis ulcerationibus ex scabie fœda & variolis residuis; aliquando etiam in atrophia ex scabie retropulsa ortis, ut & in catarrho suffocativo ex eadem scabie retropulsa nato, porro in vehementi humorosa defluxione chronica intra oculos, cum eximia visus abolitione & initiante pelliculæ concretione ad tunicam adnatam, & cataractam referente affectu: præterea in fluore albo etiam benigno in certis personis & certa sub methodo; Nec minori cum fructu eandem medelam opposuit fœdis & pervicacibus crurum ulcerationibus, quippe hac via fœminam quandam sterilem diro pedis ulcere per octo annos laborantem, sub blando ptyalismo persanatam & simul idoneam conceptioni factam fuisse meminit. Consuevit autem pulveri huic mane dato, vesperi decoctum aliquod diapnoicum subjungere, laxantibus nonnunquam interjectis.

§. VII.

3) in parcissima
dosi sua-
det noster
singularis
usus
cujus descri-
ptio,

Ab his non multum abhorret nostra methodus, nisi quod *pauciora* adhuc grana capere ac doseos exiguitatem diuturna continuatione, nisi quidem notabilis effectus subsequatur, compensare suadeat. Videlicet simplicem formulam ex mercurii dulcis rite præparati subtilissimeque comminuti granis duobus & quintuplo absorbentis cujusdam ostracodermatis vel folius, vel succo citri semifaturati conficimus, aut plerumque hujus proportionis drachmas tres in quindecim partes æquales dividendas adultis præscribere solemus. Interdum etiam fit, ut duo
&

& dimidium vel tria grana talis mercurii cum absorbente jungamus; sed priorem doseos molem, uti tutissimam, frequentius elegimus, neque unquam ad majorem progredi nos vel utilitatis vel necessitatis ratio coëgit.

§. VIII.

Hanc ergo minutulam dosin sufficere experti, universalibus sic dictis vel catharsi vel sanguinis detractione *modus propinandi.* vel etiam diaphoresi pro varia ægrotantium conditione præmissis, eam quotidie tempore vespertino, ubi cubitum itur, per 10, 20, 30 immo plures etiam, si res postulat, dies sumendam continuandamque præcipimus, donec aut salivatio largior aut si hæc non subsequatur, præsentis mali extirpatio finem facere jubeat. Singulis autem hebdomadis semel laxans vel purgans quoddam, prout hoc illudve ad diversam subjectorum, morbi, tempestatis rationem accommodatius videtur, interponimus; sæpe etiam essentiam pimpinellæ albæ vel decoctum resolvens ex rad. pimpinell. alb. vincetox. lb. saponariæ aliisque præsentis morbo congruentibus, singulis mane bibere, ceterum & topica idonea applicare & si ptyalismus paullo vehementius ingruat, gargarismatibus solventibus & adstringentibus mature fauces ab incommodis præmunire aut liberare suademus.

§. XI.

Methodum hanc cum debito regimine, de quo cap. *Effectus ejus generales.* sequenti loquemur, observantibus varia nobis apparuerunt phænomena. Tantum enim abest, ut, quod plurimi fortasse suspicabuntur, semper uberiori salivæ effluxu ægros fatigarit, ut sæpe etiam teneros molliter educatos, litteratos & inlustri genere ac dignitate conspicuos homi-

homines, licet ordinariam pulveris dosin ultra vicesimum numerum quotidie perpetuantes, ab omnibus ptyalismi motibus reliquerit intactos. Ex his autem alii in *diar-*
a) cathartici- *rhæam* sub usu inciderunt non molestatam, sed per aliquot
cus, dies leniter procedentem interdum recursantem, & sua
b) aperiens, sponte deinceps finitam; alii hæmorrhoidum venas sibi
c) resolvens, *aperiri* animadverterunt, exemplo cujusdam litterati jam
 quinquagesimum annum supergressi & cataracta correpti,
 qui fluxum hunc alias sibi consuetum jam vero per bien-
 nium restitantes tali modo, ut sæpe antea optaverat, re-
 cuperavit; alii præter copiosiorum humorum affluxum
 ad sedem malorum, quibus laborabant, & placidam vel
d) salivans, *resolutionem* vel abstersionem & repurgationem nihil fe-
 re per totum curationis tempus senserunt, quod a natura-
 li sanitatis statu alienum esset. In illis quoque qui *saliva-*
tionem exinde subjerunt, magna & memorabilis occurrit
 operationis differentia. Etenim sicut videre licuit non-
 nullos a secunda vel tertia dosi protinus in largam saliva-
 tionem delapsos, quæ per unam alteramve hebdomadem
 sine ulteriori pulveris usu constanter perstitit; sic alii post
 10, 13 aut 20 mum demum diem lenem hujusmodi eva-
 cuationem experti fuerunt. Porro quibusdam accidit ut
 sub medelæ hujus quotidiana ingestione sine causis evi-
 dentioribus violentis ptyalismi cursus subsisteret per ali-
 quot dierum intervallum, sponte quasi postmodum sese
 revolvens; aliis eadem nihil plane molestiæ facessivit nec
 negotiis levioribus domesticis sese subtrahere compulit,
 aliis autem majora creavit faucium incommoda, ut pulve-
 ris usum aliquantisper omittere & interea aliis subsidiis si-
 bi consulere necesse habuerint.

§. X.

Sed satis de generali effectu; jam tempus est ad specialiora transeundi. Non dubito enim, omnes practicos insignem utilitatem, quam hæc methodus in percurandis ^{Effectus speciales} *ulceribus* diuturnis & rebellibus nobis attulit, lubentes ^{a) in ulceribus cacoëtheis.} esse audituros; si quidem in confesso est, sæpe nobis tam dira & nomine *cacoëthi* dignissima mala obvenire, quæ, quicquid agas, diutissime omnem medendi rationem pervicaciter contemnunt. Inprimis sæpe & chirurgorum tentamina frustratur & ægros miserandum in modum torquet perpetuus ille largior feri aqueosalini ad inveterata quædam ulcera affluxus, utpote quod præcipue stagnatione acrius factum læsas partes profundius erodit, ossa subjacentia carie inficit, aut saltem appulas simul glutinosas & submucidas lymphæ nutritiæ moleculas corrumpendo absumendoque impedit, quo minus hæ convenienter a natura apponi & explendæ sensim cavitati inservire possint. Talem igitur infestum affluxum, ubi semel in consuetudinem transit, solidæ curationi semper obstare & sublato difficillimum esse, nemo expertus diffitebitur, eundem tamen hac methodo perdomitum adeoque ulcera felicissime consolidata fuisse crebro vidimus, & jam sequentium inter plures casuum testimonio confirmabimus.

Virgo nobilis 20 annorum per 4 annos ex imminutione mensium congestionibus ad caput afflicta, ex plenaria deinde suppressione inflammationem uvulæ exper- ^{Casus I. de} *Virgine ulceribus horribilibus per 4. annos laborante.* ta, temerariæ chirurgorum medicationi ita subiciebatur, ut uvula corrupta denique decideret. Accedebant ulcera cacoëthæ in pectore, axillis & brachiis vere horrida

profunde erodentia adeoque truculentis symptomatibus stipata, ut, quamvis ea patientia animi a DEO exorata ferre ac delinire studeret, tantæ tamen calamitati mors ipsa præoptanda videretur. Nonnulli quidem ipsam ream contagii alicujus venerei facere conabantur, sed vana suspitione magis quam evidentibus documentis commoti. Apertissimum enim erat, chirurgos illam male multasse & incongruentibus septicis uvulam absumsisse, retentionem fluxus menstrui adhuc perstare, ulcera denique ipsa, licet exteriori facie, colore, fœtore teterri-
ma ac pene intolerabilia fierent, nullum tamen fœdæ infectionis indicium præbere. Miserae igitur virgini, postquam per aliquot annos dictorum auctorum imperitia in deteriorem statum deducta erat, persuasum tandem fuit, ut hac æstate se in thermas Mattiacas conferret. Illa promte consilium secuta est, sed tam parum inde solatii hausit, ut fere deplorata reverteretur. Ad postremum ab omnibus cognatis, amicis, & medicis derelicta quantulamcunque a nobis opem petiit, quam etsi promittere non possemus, tamen felici ante factorum experimentorum eventu erecti, quid hæc methodus valeret, tentandum denique putavimus. Itaque præmissis generalioribus internis resolventibus evacuantibus, externe dedimus unguentum ex digestivis ordinariis cum unguento Aegypt. oleum myrrhæ per deliquium melle chelidon. remixtum addito spiritu vini rectificatissimo camphorato crocato, & emplastro saponato Barbette, unde meliuscule habere videbatur. Quo facto pulverum nostrum mercurialem per 30 dies usurpandum exhibuimus, & decoctum aliquod ex rad. vincetox. & pimpinell. albæ aut
potui

potui ordinario, si vellet, immiscendum aut in forma THEE mane & vesperi hauriendum simul præscripsimus. Hæc dum sumeret præter opinionem salivatio tertio aut quarto die supervenit, quæ deinde tanta cepit incrementa, ut quotidie unam mensuram, & quod supererat, lymphæ acris & falsæ corruptæ exspueret, gingivis & lingua valde intumescantibus, faucibus etiam & interioribus oris ardore quodam correptis. Quibus incommodis gargarismate resolvente & linimento occurrere satagemus. Rebus sic habentibus post 12 diem pulverem modo dictum seponi, decoctum vero continuari jussimus; si ulcera in dies ad oculorum fidem magis magisque abstergebantur, ut intra 14 dies funditus repurgata & consolidata coirent, excepta una cavitate magnitudinem aciculæ vix æquante, quæ adhuc aperta madorem quendam ulcerosum identidem plorare videbatur. Omissio licet pulverum usu salivatio tamen uti antea procedebat dies noctesque, ut propter serum acre perpetuo affluens nonnulla incommoda circa fauces persentisceret, & alvum per 4 dies aliquando obstructam experiretur, etsi hæc sponte deinceps laxationem subjerit. Postquam igitur 3 hebdomadibus finitis, serum per salivationem perpetuo excretum falsam & rodentem acrimoniam amittere ccepit, propinavimus dosim pilularum ex extracto panchymagog. croll. mercurio dulc. & resina Jalappæ, 5 sedes provocantem. Neque tamen hinc ptyalismus cursus protinus interpellabatur, sed progrediens adhuc pedetentim remisit, incommoda circa fauces interea sensim sensimque evanuerunt, ægra vero ipsa alacritatem animi, somnium placidum, appetentiam cibi hucusque languen-

tem

tem & fere extinctam, nunc eo majorem avidioremque recuperavit. De cetero summis laudibus DEUM T. O. M. extulit, qui præter omnem expectationem humanam, ipsam in pristinam sanitatis sortem restitui clementissime voluerit. Peractis 4 hebdomadibus luna decrescente exhibuimus ipsi pilulas balsamicas per 6 dies ad revocandum fluxum menstruum & ad ulcuscula, quæ adhuc supererant, plenarie consolidanda ordinavimus oleum myrrhæ per deliquium. Quibus feliciter succedentibus ut reliqua mali tam tetri deploratique vestigia delerentur, & roboratione ultima partium, novi affluxus periculum averteretur, pro colophone spirit. vini camphoratum crocatum applicare suasimus.

*Casus II.
de
Viro ulceri-
bus faucium
& nasi desce-
dato.*

Vir 59 annorum temperamenti sanguineo-melancholici, laboriosus, usque ad 13 ætatis annum satis integra valetudine usus, ac tum variolis confluentibus correptus, ægre eluctabatur; quo factum est, ut congestiones sanguinis versus caput, indeque cephalalgia, ophtalmia &c. crebrius ipsum infestarent. Hæmorrhagias narium satis largas usque ad 30 annum, 36 anno autem singulares congestiones ad nares expertus est, ut guttæ rosacea veluti obductæ apparerent, rhevmaticis deinde doloribus brachiorum succedentibus. Post institutam V.S. in pede incommoda paullatim remiserunt sed nunquam visa sunt plane cessare. Circa 57 annum congestio sanguinis versus uvulam se contulit tanta ferocia & inauspicato successu, ut ea pars non solum ulcere putrido sensim depasceretur, sed corruptelis latius sese disseminantibus, nasus post ½ annum plane concideret; septum enim

enim narium ad os frontis usque absumtum erat, & in fauces profundus foetidissimusque patebat despectus. Tot malis id quoque accessit, ut per unius anni spatium fere omni cibo ac potu ab nimios cruciatus & deglutiendi difficultatem abstinere deberet, atque adeo tetram mephitin spiraret, ut omnibus ad ipsum propius accedentibus horrorem incuteret & nauseam. Consulti nos illum primo chirurgicis ordinariis medicamentis tractabamus & cum horum ope ulcera quandam deterfionem ac munditiem reciperent, & foetor terribilis infringeretur, sub initium spes affulgebat fore, ut ad optatum finem perveniremus. Cum autem deinde appareret, cariem ossium propter loci incommoditatem aliasque causas nec pharmaceuticis nec chirurgicis remediis decenter auferri posse, hanc quidem medicationem plane relinquere coacti sumus. Nullum itaque praesidium superesse videbatur ad radices hujus mali evellendas; quapropter cum idem magis magisque in dies sese diffunderet, ac certam vitae perniciem moliretur, tandem in mentem venit mercurii dulcis, seu *pulveris* ex eo parati, ut vocare solemus, *resolventis* usum hic quoque experiri. Adspiravit ceptis divina benignitas, miserumque & diu afflictum hominem relevavit. Cum enim dictus pulvis, primo diaphoresin excitasset, ac deinde mucidos cacochymicos humores per salivationem strenue expulisset, praesentissimum obtigit lenimentum; quippe post 35 doses assumtas omnis pene dolor evanuit, & ulcera, quæ jam oculum sinistrum occupant, nasum totum & dimidiam partem palati exederant, sensim plenius emundata, succrescente nova carne, feliciter coaluerunt. Nihil itaque supererat quam

D

ut

ut ipsi ad prævertendum novum affluxum venæ sectionem æquinoctialem & subinde laxantia &c. Essent. pimp. alb. commendaremus; sub quorum usu adhuc dum optime valet.

*Casus III.
de
Ancilla ulcere
remanente
pedum per
XI. annos
afflicta.*

Ancilla rustica 27 annorum temperamenti sanguineo-melancholici sub fluxu mensium terrore vehementi perculsa, insequente suppressione, multa pathemata hysterica perpeti debebat. Post varia emmenagoga fortiora a chirurgis adhibita loco fluxus menstrui erysipelate cruris corripitur, quod minus congruenter tractatum in ulcus degeneravit & per 10 annorum spatium complures chirurgos in medendo exercuit. Anno XI. autem hæc ægra postmodum nobis se curandam tradebat, multisque ex collegio D. JUNCKERI ipsam ex legibus methodi diligenter tractantibus non parum negotii per 10 menses facessabat. Neque tamen ex voto successit curatio. Licet enim menses interdum redire ipsumque ulcus repurgari & consolidationi non adeo reniti viderent; tamen largus ille & perpetuus feri appulsus, qui nec laxantibus, nec diaphoreticis averti poterat, perfectæ restitutioni gravissimum objiciebat impedimentum. Itaque ad pulverem hunc sic dictum *resolventem* confugimus, datisque ejus aliquot dosibus tantum profecimus, ut mensibus prius in ordinem reductis, & cessante affluxu ipsa sanata ad labores pristinos reverti potuerit. Cum etiam deinceps ex levi quadam cruris allusione idem ulcus recrudesceret, ac propter maturioris medellæ neglectum latius & profundius se propagare inciperet, iterum blandæ salivationis ope sanitatem recuperavit.

§. XI.

§. XI.

Possemus plura memoratu dignissima exempla sub-^{b) in paroti-}nectere, sed, ne dissertatio in nimiam excrescat molem, ^{dibus.} ad alia nobis properandum est, & jam breviter dicendum de *parotidibus*; quæ quantam subinde difficultatem medentibus objiciant, non est hujus loci uberius explanare. Illud satis constat, viscidam ac tenacem in ipsis reperiundam stasin sæpe, nisi primis initiis obviam eatur, nec topicorum discutientium potestati cedere, nec interiorum, quæ vulgo commendantur, resolventium armis posse superari. Quid? quod interdum præter contumaciam gravius invalescunt, febriles vehementes motus accendunt, exquisitisque cruciatibus & exulceratione acri ac rebelli, nonnunquam ægros adeo macerant, ut aliis omnibus irritis in morte solum requiens tandem ac solatium inveniat. Quale exemplum, cum aliquando Inlustri STAHLIO obvenit, auspicato virum experientissimum subiit cogitatio hanc medicationis rationem adhibendi, quam ex voto succedentem deinde feliciter imitatum se esse Celeb. D. JUNCKERUS in Tabulis suis ⁽¹⁾ testatur. Verba digna sunt ut hic inserantur. STAHLIUS de *parotide*, quæ in tertium annum duraverat, restatur, quod per *salivationem* feliciter curata fuerit. Adhibitam autem hanc fuisse cautelam, ut leniter institueretur *salivatio*, usurpatis per diem 2-4 granis *mercurii dulcis*, adhibitis insuper medicamentis, insensibilem *transpirationem* promoventibus, & bono servatoregimine. Insuper etiam auctor fuit, ut *patiens* loco aliorum decoctorum uteretur decocto *saponariae* & *radic. pimpinel. alb.* Hac ratio-

D 2

ne

(1) In Tab. chirurg. p. 154.

ne duravit salivatio in quartam usque septimanam, quo feliciter restitutus fuit patients, cujus pater eodem effectu per exacerbationes misere interiit. Eadem remedia & eandem methodum felici cum successu in sequenti casu adhibuimus.

Casus IV.

*de
Parotide per
8. annos du-
rante.*

Virgo inlustrissima 32 annorum per 8. annos parotidibus, magnitudinem ovi columbini æquantibus, laborabat, & frustra diu adhibitis multis variisque medicaminibus omnem fiduciam recuperandæ sanitatis jam ita abjecerat, ut medicum ultimo arcessitum & spem quandam restitutionis proponentem rideret, datumque consilium prorsus aspernari videretur. Sed victa tandem cognatorum precibus, tringinta doses pulveris per vices quotidie intra mensem unum assumsit, idque jam eo alacrius, cum post 10 & 20 doses assumtas tumorem sensim decrescere videret. Finito mense jam tantum auxilii allatum erat, ut tumor nucis avellanæ molem non excederet. Facilius igitur erat ei persuadere, ut pulveris usum repeteret & per 30 dies adhuc continuandam statueret. Quo facto tota parotis jam funditus eradicabatur ut nullum amplius ejus vestigium remaneret. Id autem admirabile omnino maximeque notandum fuit, tantum pulverum effectum sine ulla salivatione, & sola placida ac fere insensibili resolutione post 60 doses assumtas editum fuisse, omniumque expectationem superasse.

Ex his, puto, luculenter apparet tam præclara hujus methodi inventio, quam admirabilis efficacia, & probabiliter colligi potest, eandem in aliis tumoribus glandulosis retractariis & scrophulis circa collum protuberantibus, nisi jam peculiaris textura accesserit, debellandis
per

per æque esse valituram; præsertim cum alii jam mercurialia & speciatim æthiopem nigrum scirrhis resolvendis destinasse legamus. (u) Ceterum cum optatam hujusmodi virtutem nondum pluribus experimentis cognitam perspectamve habeamus, indubiam successus spem nemini in hisce proponere possumus, placuit tamen ferente sic occasione ea citare, & prudentiorum judicio experientiæque relinquere.

§. XII.

Attingimus denique truculentum illum & carissimam *c) in cataracta incipiente* usura nos privantem morbum *cataractam*, cujus intricatam indolem ac diversitatem licet recentiorum diligentia paullo clarius expediverit; medelam tamen magna ex parte prorsus incognitam (nam multæ cataractæ plane insanabiles existimantur) sæpe sine operatione frustraneam, sæpe hac peracta, infidam esse practici experiuntur. Quapropter multi in eam præcipue curam incumbendum esse duxerunt, ut, quando subinde levioribus indiciis se prodit ac pedetentim ingravescit, probata quædam medicatio reperiretur, ad initium tanti mali depellendum aut saltem progressum arcendum idonea. Itaque præter chirurgicorum præsidiorum V. S. scarificationum menstruarum, fonticulorum, setaceorum adplicationem, itemque præter generalium catharticonum præscriptionem varia e penu pharmaceutico depromserunt practici, atque in specificum discussionis usum subinde cum insigni cœcutientium levamine traduxerunt. Cum autem nobis imitantibus, laudatus talium ophthalmicorum successus minus sæpe responderet, neque ali-

D 3

unde

(u) conf. celeb. D. JUNCKER. chirurg. p. 150. No. 32.

unde opem petere aut diuturnis tentaminibus ægros fatigare consultum videretur; placuit denique experiri, quantum hac methodo in principio cataractæ ab interno fonte orientis proficere liceret. Sive enim, uti veteres opinati sunt, pellicula tenuis, sive pro recentiorum placitis humoris crySTALLINI opacitas ex subtilissimorum vasculorum obstructione nata hanc oculis caliginem offundere statuatur; spes concipi poterat, e pulveris hujus subtiliter *resolventis* usu maturo & continuato nonnihil emolumenti esse redundaturum. Quam spem quousque impletam videre nobis contigerit, sequentia illustrabunt exempla.

*Casus I.
de
Cataracta
ex pathemat.
hypochond.
orta.*

Vir quidam litteratus 44 circiter annorum jam per plures annos ob sedentarium vitæ genus, & quotidianam in studiis prosequendis assiduitatem factus hypochondriacus, per litteras querebatur, visum sibi in dies magis debilitari, idque jam tantum incrementi sumxisse, ut præ oculorum caligine scripta perlegere ægerrime valeret. Inprimis notabile erat, obscurum quandam circum, cum vel candidissimum calamum scriptorium intueretur, ipsi obversari, minuto quodam centro clariore ut exprimebat, intermicante. Nos illi convenientiorem diætam amplecti jussu, præmissis generalioribus, misimus tum aquam quandam ophthalmicam, tum 30 doses hujus pulveris, quibus decenter intra mensem assumtis primum insigne levamen, deinde etiam optatam visus claritatem recepit. Quamvis, ut ipse rescripsit, nulla ptyalismus indicia sub aut post usum se prodere visa sint.

Virgo

Virgo civilis conditionis 20 annorum crebris lectionibus addicta, postquam in mensium obstructionem inciderat, eodem hoc malo conflictabatur adeoque caligabat, ut magno suo dolore a sacris legendis plane prohiberetur. Perstitit hoc vitium per biennium, & quamquam parentes nihil intentatum relinquerent, ad tollendum id, plurimis, quæ alioquin probatissima fuerant, adhibitis remediis; tamen eo usque insanabile & inconcussum remansit. A nobis quoque multa diu in subsidium vocata sunt ad fluxum menstruum debite revocandum, congectiones derivandas & graviolem hanc nebulam specialioribus ophthalmicis dissipandam; sed omnibus irritis, necesse erat ad hunc pulverem confugere, quem postquam tricies ex lege methodi iteratum propinavimus conjunctis simul emmenagogis; certe cum magna animi voluptate vidimus hoc solo tantam calamitatem depulsam, virginisque & parentum desideria fuisse impleta, idque adeo leniter sine ulla salivatione, ut mitiorem juxta ac præclariorem effectum optare non potuissemus.

*Casus II.
de*

*Cataracta
ex obstructione
mensium
nata.*

§. XIII.

De *ulceribus venereis* & tumoribus in nodis Gallicis non est quod quicquam latius adjiciamus, atque hujus methodi præsentiam in iisdem radicibus extirpandis pluribus commonstremus. Nam cum mercurialia convenienter applicata in corruptelis ejusmodi lymphatico-spermaticis a specifico contagio pendentibus emendandis & exhauriendis præcipua quadam facultate aliis omnibus medicamentis præponderare concordibus prætorum suffragiis judicentur; tum planissime intelligi potest

d) in ulceribus venereis.

potest nostrum pulverem idem auxilium spondere, quin & eo tutiorem magisque idoneum fore, quo evidentius placida resolvente & per salivales aliosque meatus exantlante vi cæteris fere omnibus antecellit. Certe numerosis documentis facile possemus evincere, quantopere tali modo afflictis satis fecerit, eaque cuncta præstiterit, quæ ab aliis generosioribus remediis intra tam breve temporis spatium vix expectaveris. Illud adhuc spe magis præcipimus, quam luculentis testimoniis suffulti asserere audemus, futurum, ut eadem hæc methodus scabiei ferinæ sæpe admodum contumacis acerbitem & ferociam conjunctis aliis subsidiis mitescere compellat; præsertim cum jam alios scabiosos sæpe ejus ope liberatos fuisse certissimum sit. (x)

e) in scabie
ferina.

f) in scabie
simplici.

§. XIV.

Commenda-
tio hujus me-
thodi.

Sed hæc aliaque fatagentibus rerum suarum practicis ulterius meditanda & experiunda relinquimus, contenti hoc capite methodum hanc singularem pro virium modulo, ac ea, quam dissertatio patitur, amplitudine excussisse. Plura addere non sivit propositum nec suavit necessitas, cum unicuique supra citati maxime casus, quorum circumstantias ex senium fide sollicitè conscripsimus, attente lecti ac pensitati ad momentum rei dispiciendum dijudicandumque sufficere posse videantur. Ceterum majorem lucem affundent & ostensam hujus methodi utilitatem, adspirante divino numine, stabiliunt uberiora experimenta, quæ quidem tentare & capere in miserorum solatium, sub debitis cautionibus jam statim indicandis, neminem, ut arbitramur, pœnitebit.

CAPUT

(x) vid. JUNCK. conspect. med. Tab. XC. p. 738. in fine.

CAPUT III.

DE

MONITIS ET CAUTIONIBUS
CIRCA MERCURII DULCIS USUM
SINGULAREM OBSERVANDIS.

§. I.

Quemadmodum præstantissima quæque pharmaca *Methodus*
 intra certos virium suarum cancellos agunt, ultra *hec juvat.*
 quos eadem extendere nefas & temerarium foret,
 ac præterea sub usu justis cautionum limitibus circum-
 scribenda sunt; sic æquissimum est, idem in hac nostra
 methodo diligenter attendi. Etsi enim admirabilem sui
 virtutem in allegatis morbis tuto repræsentarit, tamen ad *1) nec ubique*
 hanc tanquam ad sacram quandam anchoram in aliis ne-
 dum *omnibus* deploratis malis temere confugiendum esse
 neutrquam existimo, haud ignarus, multos ægrotantes
 obvenire, quos mercurialium etiam tutissimorum usus po-
 tius in exitium præcipitare, quam incolumitati reddere
 animadvertitur. Neque affirmaverim, pulverem nostrum *2) nec sem-*
 nostrum morbos, quibus congruit, tam certo, *semper de-* per v. g.
 pellere, ut nunquam medentium fallat expectationem. In-
 genue namque fateor nobis etiam quosdam *tumores* sub *a) in tumo-*
 axillis & auribus occurrisse, qui pene frustra hac metho- *ribus.*
 do oppugnati sunt, & vel ante speratam resolutionem in
 abscessum transierunt, vel pertinacissime longo tempore
 immobiles substiterunt. Neque etiam in *ulceribus* ca- *b) in ulceri-*
 coetheis putridis semper consummatæ curationis voto *bis.*

E

potiri

potiri licuit, quamvis omnium circumstantiarum rationem, quoad ejus fieri potest, habere & manifesta impedimenta satis amoliri studuerimus. Idem igitur cum aliis imitantibus forte eventurum esse prævideam; tamen ex his concludi nequit, remedium esse infidum & contemnendum; sed potius, cum alias sæpe profuerit, quemvis decebit in tali casu eo magis attentum solertemque se præstare ad perscrutandos naturæ abditos recessus, & causam denique, quæ optatum effectum retardat, sagacius inveniendam.

§. II.

3) Noxia in
ulceribus
cancroideis.

exemplo probatur.

Inprimis autem indagare expedit, num ulcera ex vera scorbutica humorum depravatione originem ducant, vel inde acrimoniam adhuc suscipiant; an etiam ex concursu sanguinis stricte dicti putrescentis auctiore *cancroideum* foetorem, dolorem, perniciosam erosionem, adeoque diri carcinomatis indolem ostendant; an duntaxat e simplicioribus lymphæ salivæ & feri corruptelis (licet graveolentibus & depascentibus) nata sint, taliumque maxime humorum perpetuo affluxu adhuc dum foveantur & obfirmentur. Quandoquidem pro certo ponitur, in his ultimis pulverem nostrum tutum ac sæpe salutarem fuisse, in scorbuticis autem & vere cancrōsis nemini auctores sumus, ut eodem utatur; quippe hic mercurialibus cruciatuum omniumque symptomatum crudelitatem plerumque augeri constat, idque nuper admodum tristi exemplo cognitum est, ubi quidam suspecta linguae ulceratione conflictatus, nescio proprio errore anchirurgi hortamento, dissuadentibus omnibus medicis, unguentum mercu-

mercuriale adhibuit, seque ptyalismo insequente, jugulavit.

§. III.

Ex hisce pariter apertum est, hanc methodum *scor-* ^{4) infida in}
butica labe contaminatis minus salubriter accommodari. ^{scorbuto.}
Nam cum eorum sanguinem peculiaris acrimonia cum
semi putrido statu conjuncta depravavit, tum verendum
est, ne mercurius infestam qualitatem adsciscat, nimiaque
resolvendi aut plane solidas partes arrodendi potentia
ægros in ultimum discrimen conjiciat. Quapropter et-
iam circumspectos prácticos ab omnium mercurialium
usu in scorbuto dehortari videmus. (y). Idem judicium ^{5) intuta in}
valet de *hypochondriaco malo*, in quo spissitudinem & ita *malo hypo-*
gnationem sanguinis in vena portæ & annexis ei visceri- ^{chondriaco.}
bus adeo non corrigit mercurius, ut potius omnia sym-
ptomata vehementius exasperare soleat.

§. IV.

Quæ cum ita se habeant, multo magis providendum ^{6) periculosa}
est, ne methodum hanc forte illis, qui simul *internis læsio-* ^{in læsionibus}
nibus præcipue ulcerosis hæcticis, interdum haud adeo ^{internis.}
manifestis, laborant, applicemus. Enimvero his anguis
in herba latet, quem & mercurius vi sua dissolvendi resu-
scitare potest, tantamque sensus acerbitem inferre, ut
miseri ex Charybdi in Scyllam incidant, ocyusque consu-
mantur. De *scirrhis* per mercurialia discutiendis, quid ^{7) Non in-}
alii senserint, jam supra (z) innuimus; at vero præser- ^{differentes in}
tim si mere sanguinei sint, si doleant nonnunquam, si *scirrhis.*

E 2

ægro-

(y) vid. STAHL. dissert. de scorb. & luis venereæ different.
p. 23. it. JUNCKER. L. C.

(z) vid. cap. II. §. 8. in fine.

ægroti habitus imbecillior aut alia mala conjuncta sint, nos hujusmodi perichitationes refugiendas esse autumamus.

§. V.

8) *Improbata in hydrope.*

Neque aliter censendum videtur de tumoribus *hydropicis*, utpote quos plerumque a visceris alicujus vitio oboriri aut sustentari novimus. Unum tamen neque id plane silendum exemplum nobis occurrit, ubi ascitico cuidam multis ante medicaminibus exercito, ut jam tumor ex abdomine depulsus in solis pedibus fixus & immobilis restaret, nescio qua fortuna aliquot hujus pulveris doses porrectæ sunt, eo eventu, ut accepto inopinato, levamine lætus æger plures hujus efficaciae pulvisculos sibi dari postularet.

§. VI.

9) *fructuosa in certa cephalæa.*

Tutius autem hoc remedium præscribitur ejusmodi *cephalæa* correptis, quam vel status simplex *ulcerosus* vel scabioso-impetiginosæ corruptelæ sub cute latentes vel ulcerum alibi manantium suppressio vel denique venerea inquinamenta ciere ac sæpe diutissime alere consuefcunt. Ecquis enim ignorat, talibus causis cephalææ inveteratæ subigendis ipsam salivationem a practicis subinde opponi, duroque nodo durum adhiberi cuneum? unde & hæc methodus tanto commendatior erit, quanto magis commoda & a turbis infligendis remota. Sed tamen omnes circumstantias antea graviter expendere atque aliis causis præsentibus simul occurrere conveniet.

10) *luctuosa in doloribus spasticis.*

In ipsa autem *cephalalgia clavo hysterico* nedum in aliis congestionibus & morbis spasmodicis v. g. in *arthritis podagra* &c. insistere huic methodo nulli unquam suaserimus.

§. VII.

§. VII.

Prospiciendam quoque est ne *infantibus & senibus* ^{11) infantibus & senibus promiscue non sua-} enervatis eandem adhibeamus. Etsi enim plerumque ^{bus & senibus promiscue non sua-} placide operetur tamen tenera & infirma hujusmodi sub- ^{bus promiscue non sua-} jecta aliquando afficere potest vehementius, atque ob de- ^{denda,} biti regiminis aliorumque necessariorum intolerantiam ^{nec menstru-} gravius periculum intentare. Non minus, antequam ^{ati-} huc in morbis sequiorem sexum affligentibus progredia- ^{ati-} mur, exquirere nos decet, quo tempore fluxum *men-* *struum* experiri soleant; ut eo cessante, statim hoc cura- ^{ati-} tionis genus auspicari & maximam partem intra tempus ^{ati-} intermedium absolvere, adeoque turbas & incommoda, ^{ati-} quæ mercurialia salutari huic evacuationi minitantur, eo ^{ati-} facilius avertere possimus. Idem de *prægnantibus* tenen- ^{12) gravidis noncommen-} dum est, quas potius aliis jucundiore aut leniore sensu ^{danda.} fcerum & matrem erigentibus, quam tali medicatione ^{danda.} tractare par erit. Non possum tamen quin hic *exem-* ^{licet exem-} *plum* apponam gravidæ, non hanc modo curandi ratio- ^{plum in con-} nem sed & alia vulgo suspecta validiora remedia, ^{trarium af-} sine noxa ^{fertur.} perpeffæ. Cruciabatur illa truculentis pathematibus ^{fertur.} hystericis & fluore albo molestissimo, atque impatien- ^{fertur.} tissime omnia, quæ his malis levandis suffectura indi- ^{fertur.} cari possent, desiderabat. Neque in præscribendo se- ^{fertur.} gnem se præbuit medicus probatissima quæque antihy- ^{fertur.} sterica &c. sæpius repetere jubens, utpote qui pariter ^{fertur.} ac ipsa mulier nullam graviditatis suspicionem concepe- ^{fertur.} rat; sed tamen cunctos hosce conatus morbi pertinacia ^{fertur.} per aliquot menses elusit. Cum itaque afflicta enixius ^{fertur.} aliorum præsidiorum usum expeteret apparentibus nul- ^{fertur.} lis adhuc graviditatis indiciis accepit denique nescio un-

de, pulverem hunc resolventem & protinus a quarta do-
si in ptyalismum incidit post octo doses ita increbescen-
tem, ut deglutiendi difficultas & copiosus salivæ effluxus
essentiæ discutientis usum regimenque diaphoreticum
imperare juberent. Quibus haud ex voto proficientibus
subjuncto purgante salivatio ad moderamen & finem de-
inde pervenit. Quin & postea varia emenagoga propi-
nata & V. S. in pede adhibitam, ac nihilo secius improvi-
so denique sanum atque omni ex parte absolutum fœtum
exclusum ab hac matre fuisse memini. Ex quo uti inter
alia hujus methodi lenitas intelligitur; sic tamen imitan-
di consilium nemo temere inibit, cum talis casus ad rario-
rum successuum classem pertinere videatur.

§. VIII.

13) cum aliis
remediis co-
pulanda.

a) universa-
libus.

b) specialibus

Ceterum quicumque hanc methodum congruenti-
bus morbis applicandam esse decernit; illum simul de a-
liorum quoque medicamentorum commode aptandorum
subsidio cogitare necesse est. Neque enim generalia aut
sic dicta *universalia* ubivis sine detrimento negligi pos-
sunt, neque *specialia* e. g. in ulceribus externa detergen-
tia, mundantia, balsamica vilipendenda sunt. Quæ si of-
ficerantur fiant aut plane prætermittantur, solidæ curationi
remoram injici, lentumque & spe multo inferiorem effe-
ctum subsequi observavimus.

§. IX.

præcipue in
symptoma-
tibus.

Id quoque experturos curæ cordique habere oportet,
ut si qua *incommoda* sub usu hujus methodi impen-
deant aut existant, mature paullo majorem eorum impe-
tum antevertere, aut infringere & retundere conentur.

Non

Non enim dissimulandum est, interdum vires inde debilitari ciborum appetentiam minui & nauseam moveri, aut præcipue ubi ptyalismus imminet vel procedit, insignem aliquando lassitudinem artuum, faucium, linguæque tumorem ac deglutiendi difficultatem supervenire. Quæ molestia licet identidem a natura sponte vincantur, tamen etiam sæpe auxiliatricem artis operam deposcunt. Cavendum autem est, ne ægrotus culpa sua graviora, quam alias insequi solent, mala sibi contrahat, ut accidisse recordor cuidam puellæ, quæ cum ad ulcuscula faciem turpiter descendantia non mediocri successu pulverem hunc usurparet, post aliquot dierum usum sive ex impatientia sive alio errore duas doses simul contra præscriptum vesperi absorpsit, indeque sibi tot incommoda circa fauces præcipue creavit, ut ante decimum quartum diem ad quietem & integritatem pristinam reduci non potuerit.

§. X.

Ultimo *diætæ* & regiminis quoque quædam ratio ¹⁴⁾ *diætæ* habenda est, nam his plane despicatui habitis multos graviore molestia aut saltem tardiore prosperæ curationis exitu negligentiam suam luisse animadvertimus. Quocirca æquum erit injungere afflictis, ut dum hoc remedio utuntur, moderato & æquabili calore cibo modico molli & euchylo, potu leni claro vel ex ordinaria modo probe defœcata nec acorem indepta cerevisia, vel ex decocto radicum & herbar. convenient. C. C. hordei cum passulis majoribus &c. corpora sua reficiant, omnem autem refrigerationem, cælum humidum tempestuosum, cuncta

cuncta acida salina acria, denique & turbas ac permotio-
nes animi quoquo modo devitent. Quodsi fiat, utique
nobis licebit, esse securioris quamvis me minime præte-
reat, plurimos, quos hoc medelæ genere nos curan-
dos suscepimus, ad exactis hujusmodi diæteticarum
præceptionum leges se nunquam attemperasse (cum rei
familiaris cura illis potior magisque necessaria ducere-
tur) & nihilominus, a reformidatis alias incommodis
liberos, perfectè tandem, convaluisse.

F I N I S.

